

PHP DASTURLASH TILI VA UNING IMKONIYATLARIDAN FOYDALANISH METODOLOGIYASI

Yodgorova Muazzam Alijon qizi

*В'ijduvon 1-son kasb hunar maktabi maxsus fanlar
kafedrasi maxsus fan o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada php dasturlash tili va uning imkoniyatlari haqida fikr yuritilgan. Zamonaviy O'zbekistonda mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirish tizimini isloh qilish muammosi tobora o'tkirlashib bormoqda, bu esa davlatning bozor munosabatlariga kirib kelishi natijasida yuzaga keladigan yangi ijtimoiy ehtiyojlar bilan bog'liq.

Kalit so'zlar: Dasturlash, zamonaviy, web-saytlar, tizim, texnologiya

*Barcha insonlar dasturlashni o'rganishlari kerak,
Chunki dasturlash insonni fikrlashga o'rgata oladi*
Stiv Jobs

KIRISH

Axborot Texnologiyalari bu - axborotni hosil qilish, uni yigish, tarqatish, saqlash, qayta ishlash, himoyalash kabi vazifalarni bajaruvchi hisoblash texnikasi. Axborot Texnologiyalar sohasi o'zining Xalqaro mavqei bilan jozibador: ko'plab kompaniyalar turli mamlakatlarda vakolatxonalariga ega va butun dunyo bo'ylab eng malakali ishchilarni jalb qilishadi. Shuning uchun IT mutaxassislari internet mavjud bo'lgan Dunyoning istalgan joylarida ishlashlari mumkin. Haqiqiy IT mutaxassisi doimo barmog'ini yurak urishi va sohadagi o'zgarishlaridan xabardor bo'lishi kerak.

Barchamiz bilamizki, hozirgi kunda eng jadal rivojlangan va rivojlanayotgan sohalardan biri bu IT. Yon - atrofimiz elektron qurilmalar bilan o'ralgan bir zamonda, hayotimiz ham ITga chambarchas bo'g'liq bo'lib qoldi, bugungi kunimiz emas, hatto kelajagimiz ham IT sohasi bilan quriladi. Ko'plab Mamlakatlar IT sohasining rivojlanishiga katta e'tibor qaratmoqda. Kundalik hayotda foydalanayotgan turli xil televizorlar, mashinalar, smartfonlar, smartwatchlar va boshqa turdagi har xil maishiy texnikalarimiz maxsus dasturlar orqali ishlaydi, dasturlar esa to'g'ridan to'g'ri dasturlash tillariga va maxsus programmalarga tayanadi. Birinchi dasturlash tili bu "C"+ dasturlash tili hisoblanadi. "C" -kompilyatsiyalanuvchi statik dasturlash tili bo'lib, uni 1969-1973-yillarda Bell Laboratoriyasi xodimi Dennis Ritchie

yaratgan. Bu dasturlash tili rivojlangandan so'ng, C++, C#, Java, Objective-C va boshqa ko'plab dasturlash tillari uchun asos bo'lgan.

PHP - bu eng keng tarqalgan, zamonaviy web dasturlash tili hisoblanadi. Internetdagi saytlar va web-xizmatlarning aksariyati PHP-dan foydalangan holda yaratilgan. Ba'zi ma'lumotlarga ko'ra, PHP saytlarning 80% dan ko'prog'ida, jumladan facebook.com, vk.com, baidu.com va boshqa xizmatlarda keng qo'llaniladi. Tilning soddaligi bizga turli xil murakkablikdagi saytlar va turli xil portallarni tez va osonlik bilan yaratishimizga imkon bera oladi. PHP- 1994- yilda daniyalik dasturchi Rasmus Lerdorf tomonida n yaratilgan bo'lib, dastlab boshqa Perl tilidagi skriptlar to'plami edi. Keyinchalik ushbu skriptlar S tilidagi tarjimonga qayta yoziladi.

Yaratilganidan beri PHP (PHP uchun qisqacha: Hypertext Preprocessor - PHP: Hypertext Preprocessor) websaytlar va web-ilovalarni soddalashtirish uchun qulay vositalar to'plamini taqdim etdi. Xosting xizmatlarining keng tarqalishi, hamda ularning arzonligi. Chunki, qoida tariqasida, xosting kompaniyalari Linux oilasining operatsion tizimlaridan birida ishlaydigan Apache yoki Nginx web-serverlarida PHP web-saytlariga joylashadilar. Ikkala web-server va Linux-ga asoslangan operatsion tizimlar bepul hisoblanadi, bu esa hostingning umumiy xarajatlarini kamaytiradi. PHP yadro va plaginlarning mavjudligi bilan ajralib turadi, "kengaytmalar": ma'lumotlar bazalari, rozetkalar, dinamik grafikalar, kriptografik kutubxonalar, PDF hujjatlar va boshqalar bilan ishlash uchun har kim o'z kengaytmasini ishlab chiqishi va unga ulanishi mumkinligi. Yuzlab kengaytmalar mavjud, ammo standart to'plamda bir necha o'nlab yaxshi tashkil etilganlar ham mavjud.

PHP tarjimoni web-serverga ushbu, server uchun maxsus yaratilgan modul orqali (masalan, Apache yoki IIS uchun) yoki CGI dasturi sifatida ulanadi. Eng keng tarqalgan operatsion tizimlar uchun (Windows, MacOS, Linux) PHP dasturiy ta'minotini ishlab chiqish paketlarining mavjudligi, ya'ni biz ushbu operatsion tizimlarning har qandayida web-saytlar yaratishimiz mumkin. • PHP turli web-serverlar bilan birgalikda ishlay olishi mumkin: Apache, Nginx, IIS.

Rivojlanishning soddaligi va qulayligi. Qoida tariqasida, PHP-da dasturlash borasida kam tajribaga ega bo'lgan holda ham, biz oddiy web-saytlar yaratishimiz mumkin.

PHP C ga o'xshash, shuning uchun S yoki sintaksis kabi sintaksisga ega tillardan birini bilsak, PHPni o'rganish biz uchun yanada osonroq bo'ladi. PHP - ko'plab ma'lumotlar bazalari tizimlari (MySQL, MSSQL, Oracle, Postgre, MongoDB va shu kabilar) bilan ishlashni qo'llab-quvvatlaydi.

Xosting xizmatlarining keng tarqalishi, hamda ularning arzonligi. Chunki, qoida tariqasida, xosting kompaniyalari Linux oilasining operatsion tizimlaridan birida ishlaydigan Apache yoki Nginx web-serverlarida PHP web-saytlariga joylashadilar. Ikkala web-server va Linux-ga asoslangan operatsion tizimlar bepul hisoblanadi, bu esa hostingning umumiy xarajatlarini kamaytiradi. Endi PHPda birinchi kichik sayt yaratamiz. Ammo uni yaratmasdan oldin, vebsaytni ishlab chiqish uchun barcha kerakli vositalarni yuklab olishimiz va o'rnatib olishimiz kerak. Bugun sizlar bilan ular haqida ma'lumotlarga ega bo'laylik. Web uchun dasturlash sohasida PHP eng sodda ssenariy tillaridan biri hisoblanadi (JSP, Perl va ASP.NETda ishlatiladigan tillar), soddaligi, bajarilish tezligi, boy funkcionalligi va PHP litsenziyasi asosida manba kodlarining tarqalishi sababli. PHP yadro va plaginlarning mavjudligi bilan ajralib turadi, "kengaytmalar": ma'lumotlar bazalari, rozetkalar, dinamik grafikalar, kriptografik kutubxonalar, PDF hujjatlar va boshqalar bilan ishlash uchun har kim o'z kengaytmasini ishlab chiqishi va unga ulanishi mumkinligi. Yuzlab kengaytmalar mavjud, ammo standart to'plamda bir necha o'nlab yaxshi tashkil etilganlar ham mavjud. PHP tarjimoni web-serverga ushbu, server uchun maxsus yaratilgan modul orqali (masalan, Apache yoki IIS uchun) yoki CGI dasturi sifatida ulanadi. 1994-yilda daniyalik dasturchi Rasmus Lerdorf o'zining onlayn rezyumeiga tashrif buyuruvchilarni namoyish qilish va kuzatib borish, HTML hujjatlar shablonlarini qayta ishlash uchun C dasturlash tilida CGI-skriptlar to'plamini yaratdi. Lerdorf shaxsiy uy-sahifasini, shaxsiy uy-sahifasi deb atagan, ammo bu nom ko'proq "PHP vositalari" deb nomlangan va tez orada funkcionallik tugadi va Rasmus PHP Tools-ni qayta yozdi va yanada katta dasturlardan birini yaratdi. 1995-yil iyun oyida Rasmus PHP Tools-ning manba kodini ommaga namoyish qildi, bu esa dasturchilarga o'zlari xohlagan tarzda foydalanishga imkon yaratib berdi. Shuningdek, bu foydalanuvchilarga koddagi xatolarni tuzatishga va uni yaxshilashga imkon bera oldi.

1997-yilda, uzoq beta-sinovdan so'ng, ishlov beruvchining C - PHP / FI 2.0 da yozilgan ikkinchi versiyasi chiqdi. Undan dunyodagi barcha Internetdomenlarning taxminan 1% (taxminan 50 ming) foydalangan hisoblanadi. PHP 3.0 ning eng katta kuchli tomonlaridan biri shundaki, bu yadroni qo'shimcha modullar bilan kengaytirish qobiliyati edi. Keyinchalik, kengaytmalarni yozish interfeysi ko'plab uchinchi tomon ishlab chiquvchilarni o'zlarining modullari ustida ishlaydigan PHP-ga jalb qildi, bu esa PHP-ga juda ko'p sonli ma'lumotlar bazalari, protokollari bilan ishlash va ko'plab API-larni qo'llab-quvvatlash imkonini bera oldi. Ishlab chiquvchilarning ko'pligi tilning jadal rivojlanishiga va mashhurligining tez o'sishiga

sabab bo'ldi. Butunlay yangi dasturlash tili, yangi nom oldi. Ishlab chiquvchilar PHP / FI-dagi shaxsiy foydalanish qo'shimchasini bekor qildilar, hamda til PHP deb o'zgartirildi. 1995- yili Rasmus PHPni o'zining HTML formalari bilan ishlaydigan boshqa dastur bilan umumlashtirib PHP/FI Version 2 ("Form Interpretator") hosil qildi. 1997- yilga borib PHP dan foydalanuvchi saytlar 50 mingdan oshdi. Shundan so'ng web texnologiya ustalari PHP g'oyasi asosida mukammal til yaratishga Ziva Suraski va Endi Gutmans asoschiligida kirishildi. PHPni samarali deb hisoblanmagani uchun deyarli noldan boshlab, mavjud C va Perl tillaridan ibrat olib PHP3 talqinini yaratildi. 1999- yilga kelib PHP asosida qurilgan saytlar milliondan oshib ketdi. 2000 yilda esa Zend Technologies shirkati yangi ko'pgina funksiyalarni qo'shgan holda PHP4 sharhlovchisini yaratdi.

PHP - web texnologiya tili. PHPni o'rganish uchun avval HTML va dasturlash tilidan habardor bo'lish talab qilinadi. HTML/CSS va JavaScript larni mukammal bilguvchilar uchun PHPni o'rganish murakkablik tug'dirmaydi. PHPning vazifasi HTML faylini yaratib berish. JavaScript yordamida bajariladigan ko'pgina operatsiyalarni PHP orqali ham amalga oshirish mumkin, ammo e'tibor qilish lozimki, PHP - serverda; JavaScript - mijoz tomonida bajariladi. PHPda yozilgan kod serverning o'zida bajarilib, mijozga HTML shaklida etib boradi. Bu havfsizlik jihatdan ancha maqsadga muvofiq. JavaScript yordamida kod yozish, ma'lumot uzatish va qabul qilishni biroz tezlashtirsa-da, kodni mijoz ko'rish imkoniyatiga ega bo'ladi. Baribir har ikkisini boshqasi bosa olmaydigan o'z o'rnini bor, ravshanki bu o'rin PHPda muhimroq va kattaroq.

Python dasturlash tili - obyektga yo'naltirilgan dasturlash tili bo'lib, o'quvchilar uchun tushinarli va sodda dasturlash tili hisoblanadi. Python dasturlash tilining afzallik tomonlari shundaki,

birinchidan: bu dasturlash tilida tuzilgan dastur boshqa platforma hamda operatsion tizimlarda ishlaydi;

ikkinchidan: bitta platforma yoki operatsion tizimda yozilgan kod boshqa platforma yoki operatsion tizimga o'tkazilganda turli xil xotirani egallashi mumkin. Bu esa ba'zi bir xatoliklarga olib kelishi mumkin. Bunday dasturlar qatoriga C dasturlash tilini misol keltirish mumkin. Python dasturlash tilida esa bunday kamchilik bartaraf etilgan;

Umumiy o'rta maktabda zamonaviy dasturlash tillarini o'qitilishi o'quvchilarda dasturlash muhitida ishlash va mustaqil dastur tuzish, mamlakatimizning turli sohalari uchun ilovalar yaratish, zamonaviy axborot texnologiyalari vositalaridan

foydalanish ko'nikmalarini shakllantirishga va ularning amaliy ishlarida yangi qirralarning ochilishiga zamin hozirlaydi.

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, Har bir inson hozirda yashagan hayotidan-da go'zal hayot kechirishni, o'zi va oilasining kelajagi uchun bundan-da qulayliklar, shart-sharoitlar yaratishni o'z oldiga maqsad qilib qo'yadi. Hech kim oilasini o'g'ir mehnat qilib boqishni, oilasining extiyojlarini qondira olmaslikni xohlamaydi.

Mening fikrimcha, IT sohasi kelajagimizni rivojlani misol qilib aytish lozimki, Sambhram Universitedida ham dasturlash tillaridan tashqari, ingliz tili ham, bularga oid barcha fanlar yuzasidan bosqichma-bosqich o'qitish tizimi yo'lga qo'yilgan. Dasturchi uchun qulay va har xil dasturlashda lozim bo'ladigon texnikalar bilan jihozlangan.

Har bir inson , goh talaba bo'lsin , goh o'qituvchi ilm o'rganishdan to'xtamasligi lozim. Qancha o'z ustida shug'ullansa, shuncha rivojlanadi odam. Ayniqsa, IT sohasi o'rganuvchilari izlanishdan, o'rganishdan , yangiliklardan bebahra qolib ketmasliklari lozim. Dasturchi o'rgangan bilimlarini ko'proq amaliyotda qo'llagandagina katta va yaxshi natijalarga erishadi. Buyuk insonlarning ham yutuqlari orqasida ko'p izlanish, uzoq vaqt o'rganish va o'rganishdan to'xtamaslik, katta mehnat yotibdi. Shunday ekan nafaqat IT dasturchilari , balki oldiga ulkan maqsadlarni qo'ygan inson izlanishdan , o'rganishdan va o'rgatishdan to'xtamasligi lozim.

Agar siz e'tibor berayotgan bo'lsangiz so'nggi paytlarda yurtimizda dasturchilik sohasiga doir ko'plab ko'zga ko'ringan ajoyib yangiliklar , loyihalar va tanlovlar ishlab chiqilmoqda . Dasturchilik bu "kelajak" kasbi ekanligini deyarli barchamiz bilib oldik . Biz axir axborot texnologiyalari asrida yashab kelmoqdamiz

REFERENCES

1. Sh.M.Mirziyoyev Qonun ustivorligi va inson manfaatlarini ta'minlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligi garovidir.Toshkent O'zbekiston. 2017 yil.
2. Sh.M.Mirziyoyev Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – T.: “O'zbekiston”, 2017. – 488 b. 3.
3. “XXI asr pedagogikasining dolzarb vazifalari”Xalq ta'limi”, 2007-yil
4. Chris Roffey. Computer science. Programming book for Python. - USA: Cambridge university press. 2017, - p. 204

5. Chris Roffey. Python basics. Coding club. Level 1,2. - USA: Cambridge university press. 2012, - p. 85
6. Eric Matthes. Python crash course: a hands-on, project-based introduction to programming. - San-Francisco: No Starch Press, 2015. - p. 562
7. Лапчик М. П. Теория и методика обучения информатике: учеб. для пед. вузов. - М.: Издательский центр «Академия», 2008. - 592 с.
8. С.Мухлисов, Н.Зарипов Разработка и внедрение лабораторного виртуального практикума по курсу «Основы микропроцессора и компьютерной техники» на основе современных компьютерных технологий - Наука. Мысль: электронный периодический журнал, 2015.
9. Problems of the effective use of irrigated land in Bukhara region and ways to improve them SN Burxonov O Khamidov, D Sh Yavmutov E3S Web of Conferences 431 (01056), EDP Sciences
10. Development of " Green economy" in the sectors of the economy and its prospects SN Burxonov Academic research in educational sciences 3 (5), 1332-1337
11. <https://lex.uz/docs/-5297046#-5297465>